

ДОСЛІДЖЕННЯ ЖАНРІВ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

На сучасному етапі розвитку лінгвістичних досліджень жанри розглядають з позицій напряму мовознавчої генології. Термін *genology* було запропоновано у 1938 році канадським дослідником П. ван Тігемом, який наголосив на важливості вивчення жанрів та їх провідній ролі у філологічних теоріях і емпіричних дослідженнях. У вітчизняному мовознавстві наряду з терміном «генологія» використовують також його синонім «жанрознавство» [8: 7].

Концепції жанру розробляються в різних галузях лінгвістики, серед яких варто відзначити наступні: 1) теорія мовленнєвих жанрів; 2) нова риторика; 3) стилістика; 4) лінгвістика тексту; 5) когнітивна лінгвістика; 6) прикладна лінгвістика.

З позицій теорії мовленнєвих жанрів, яка була започаткована М. М. Бахтіним, "...мовлення може існувати тільки у формі конкретних висловлювань..." [4: 249], тому жанри розглядаються як відносно стійкі типи висловлювання.

Нова риторика визначає жанри як соціокомунікативні феномени. Визначним в цьому напрямку є доробок К. Міллер, яка здійснила переосмислення концепцій жанру в соціальному аспекті [2]. Дослідниця наголошує на тому, що жанри є соціальними діями, невід'ємними від ситуативних контекстів і спонукальних мотивів.

З точки зору функціональної стилістики жанри є засобами реалізації, оформлення стилю. Ця думка простежується в роботах Н. М. Разінкіної [6] та Є. С. Троянської [7], які присвячені дослідженням наукового стилю. Система жанрів є динамічною, лабільною, історично мінливою, але її підпорядкованість головному комунікативному завданню наукового функціонального стилю є незмінною [6: 32].

У лінгвістиці тексту простежується існування різних підходів до визначення жанру: 1) жанр як одна з парадигм тексту, яка зумовлює його структурно-композиційні та формально-графічні особливості; 2) жанри як види цілісних мовленнєвих висловлювань з певною комунікативною орієнтацією, які можна змодельовати у вигляді деяких загальних текстових конструкцій або інваріантів з певними варіаціями-відхиленнями; 3) синонімічне вживання термінів "жанр" і "тип тексту" [8: 54-55].

Дослідження жанрів у когнітивній лінгвістиці не посідає центрального місця; можна говорити лише про застосування певних когнітивних підходів до розгляду жанрів у поєднанні із загальною комунікативною орієнтацією їх вивчення [8: 58]. Характерним для когнітивної лінгвістики є трактування жанрів як типів тексту, яке чітко простежується у роботі "Когнітивне

освоєння мови і лінгвістики" Р. Дірвена і М. Верспоор [1]. Трактуючи жанри як "стереотипи мовленнєвої поведінки у типових для певного соціуму комунікативних ситуаціях", К. А. Долинін зазначає, що вони є, по суті, особливим видом сценаріїв, фреймів, схем або моделей [5: 25].

Жанрознавчі розвідки в сфері прикладної лінгвістики побудовані на основі теорій М. М. Бахтіна та представників північноамериканської неориторики. Важливий внесок у розвиток концепції жанру було зроблено американським мовознавцем Дж. М. Свейлзом, який ввів поняття "дискурсивна спільнота" [3: 24-27]. Дослідник стверджує, що жанри породжуються дискурсивними спільнотами, які беруть безпосередню участь у створенні жанрових номенклатур. Його послідовник, В. Бхатія, запропонував власну аналітичну модель, що враховує різні аспекти жанрів і може застосовуватись для вивчення спеціальних дискурсів [8: 70].

Отже, жанрові концепції розробляються в рамках багатьох провідних галузей сучасної лінгвістики. Численність досліджень жанрів свідчить про постійний інтерес до цього феномену з боку мовознавців, а також про його багатоаспектність, тому при вивченні жанрів наголошують на тому чи іншому жанровому аспекті відповідно до методологічних пріоритетів певної науки [8: 72].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Dirven R., Vespoor M. Cognitive Exploration of Language and Linguistics / R. Dirven, M. Vespoor. – Amsterdam: Benjamins, 1998. – 302 p.
 2. Miller C. R. Genre as social action / C. R. Miller // Genre and the New Rhetoric / Ed. by A. Freedman, P. Medway. – London: Taylor and Francis, 1994. – P. 23–42.
 3. Swales J. M. Genre Analysis: English in Academic and Research Settings / J. M. Swales. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1990. – 260 p.
 4. Бахтин М. М. Проблема речевих жанрів / М. М. Бахтин // Эстетика словесного творчества. – М.: Искусство, 1979. – С. 237-280.
 5. Долинин К. А. О функциях речевых жанров / К. А. Долинин // Материалы XXVII межвузовской научно-методической конференции преподавателей и аспирантов / Ред. В. Б. Касевич. – СПб.: Изд-во СПб. ун-та, 1998. – С. 24–27.
 6. Разинкина Н. М. Функциональная стилистика английского языка / Н. М. Разинкина. – М.: Высшая шк., 1989. – 183 с.
 7. Троянская Е. С. Полевая структура научного стиля и его жанровых разновидностей / Е. С. Троянская // Общие и частные проблемы функциональных стилей: Сб. науч.тр. – М.: Наука, 1986. – С. 16–28.
- Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації: [монографія] / Т.В. Яхонтова. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – 420 с.